

AMERIKABESÖK I GRANBACKEN

Strax före jul 2006 kom en förfrågan till prästen i Varnhem, Markus Hagberg, vidarebefordrad från landsarkivet i Göteborg rörande en Ellen Maria Renström. Det var hennes dotterdotter, Joyce Neitzelt från Canton i Ohio, som i samband med en Sverigeresa önskade besöka den plats, där hennes mormor lekt som barn. Markus letade förgäves i kyrkböckerna och kunde inte finna någon familj med detta efternamn. Han lämnade därför över frågan till oss. Ganska snart hittade vi en ogift Elin Sofia Johansdotter, som med två små barn, Ellen Maria och Karl Oskar, hade utvandrat till Amerika vid förra sekelskiftet. Hon passade in på de övriga knapphändiga data, som hade lämnats. Det visade sig, att Elin Sofia var ogift moder med två så kallade "oäkta" barn med "okänd" fader. Hennes föräldrar, Johannes Larsson och Charlotta Johansdotter, hade bott i Granbacken, en backstuga under Fiskaregården på en skogsskift ovanför Ängarås. Identifieringen och lokaliseringen var tillräcklig för att kunna gå vidare även om vi då ännu inte funnit någon Renström. Med detta forskningsresultat kunde vi sedan relativt snabbt rulla upp en historia med anknytning till ett flertal torp och backstugor i Ljungstorsområdet, se kartan i slutet av artikeln. En del familje- och släktrelationer kom som en överraskning inte bara för den gästande Mrs Joyce Neitzelt. I denna artikel redogör vi dels för de fakta, som gått att utvinna ur tillgängligt arkivmaterial, dels för muntliga traditioner, som bevarats om denna familj. Vi berättar också om de sist boende i Granbacken, Robert Svensson och Augusta Lindström med hennes barn.

Johannes Larsson och Charlotta Johansdotter

1893 flyttade Johannes Larsson med hustrun Charlotta och familj in i Granbacken. Det blev deras eget ägandes hus på så kallad ofri grund. De kom närmast från dagsverkstorpet Strömshagen under gården Tomten i Skarke. Familjen bestod av följande medlemmar:

Johannes Larsson född 1830 i Norra Lundby

Hustrun Charlotta Johansdotter född 1838 i Lyrestad

Barnen:

1. Augusta Johansson född 1869 i Norra Ving
2. Lars Johan Johansson född 1871 i Varnhem
3. Emma Kristina Johansdotter född 1875 och död 1878 i Varnhem
4. Elin Sofia Johansdotter född 1877 i Varnhem

Innan Johannes blev torpare i Strömshagen hade han tjänat i Tranum hos baron Gyllenhaal på Härlingstorp. En kort tid bodde familjen också i torpet Stenstorp under Ledsgården, strax intill Strömshagen. De hade även tillbringat ett år i Ulunda, men från 1874 till 1893 var Johannes torpare i Strömshagen och från 1893 till hans död 1922 bodde de i Granbacken. Året därefter 1923 dog Charlotta på ålderdomshemmet (fattigstugan) i Ljungstorp.

*De gamle i Granbacken, Johannes Larsson
och Charlotta Johansdotter.*

Yngsta dottern, den här aktuella Elin Sofia Johansdotter, flyttade hemifrån 1894 till Valtorp och har därefter tjänst som piga i Skattegården i Norra Lundby. Där är hon skriven, när hennes dotter Ellen Maria föds 1898. Ett och ett halvt år senare, i maj 1900, kommer sonen Karl Oskar till världen. Elin Sofia är då piga hos P. A. Pettersson på Hålltorp. Inget av barnen har någon anteckning om vem som är deras fader. Båda växer upp hos morföräldrarna i Granbacken, där de till och med är skrivna som fosterbarn. I maj 1901 stiger Elin med efternamnet Johansson och de två små barnen ombord på ett emigrantfartyg i hamnen i Göteborg med biljetter destinerade till Pittsburgh i Pennsylvania i Nord-Amerika.

Släkten i Sverige

Med dessa grundfakta om Joyce's mormor och mormors mor och mormors morföräldrar började vi ett intensivt arbete med att lokalisera nu levande släktingar i Sverige. Som alltid med hjälp av minnesgoda Ljungstorpsbor fann vi ganska snart, att mormoderns moster Augusta var en i trakten välkänd person, som gått under namnet "Augusta i Nolgården". I Amerika hade man uppgifter om att hon eventuellt skulle ha bildat familj. Men så var ej fallet, hon förblev ogift. Mormoderns morbror Lars Johansson lämnade däremot efter sig en stor familj med många ättlingar. Dit hörde bland annat sonen Gustaf Adolf, mera känd som "GA", lokalredaktören i Skövde för den socialdemokratiska tidningen Skaraborgaren. Han bodde med sin familj bland annat på Gruvesäter och till "Bladhes" i Smedstorp. På hans släktgren finns familjerna Gruvesäter och Reimby, för att bara nämna några, som vi hann kontakta, innan Joyce kom på besök.

Joyce omgiven av sina nyfunna släktingar. Fr v: Thomas Gruvesäter, Joyce Neitzelt, Kurt Lennart Reimby och Kjell Gruvesäter.

Foto Verna Andersson

Besöket

Med detta i bagaget inväntade vi så på morgonen den 9 januari 2007, att Joyce skulle komma till oss tillsammans med en bekant, Hans Bergqvist från Karlstad. Första överraskningen var, när vi kunde presentera för Joyce två livs levande sysslingar till hennes mor, Thomas Gruvesäter från Hjo och Kurt Lennart Reimby med fru Evy från Skövde och Joyce's egen brylling, Kjell Gruvesäter från Skultorp. Thomas var utrustad med en bärbar dator, som visade sig innehålla Joyce's svenska släkt. Snabbt uppdaterade han släktträdet med delar av den "okända" slakten i Amerika. Utrustade med en kaffekorg åkte vi sedan till Ängarås. Därifrån vandrade vi på den väg upp i skogen, som leder till Svea, en gammal kyrkväg till Skarke. Vi följde sedan en igenbuskad stig längs en bäck tills vi kom ut på en glänta i skogen, som en gång var det gärde, som odlades av backstugusittarna i Granbacken. Joyce fick vara med om att mäta upp den överväxta husgrunden och klättra upp på toppen av den igenrasade spismuren, där hon letade rätt på en liten tegelstensflisa att ta med hem till Ohio som souvenir och minne.

När vi druckit elvakaffe på mormoderns och förfädernas nu överväxta gårdsplan, levererades nästa stora överraskning. Verna hade i sitt hembygdsarkiv hittat ett vackert ateljefoto på familjen Renström taget i Charleroi i Amerika och hemsänt till de gamla föräldrarna, Johannes och Lotta i Granbacken. Inte bara dotterdottern Joyce återvände för ett ögonblick utan också hennes mormor Ellen Maria som litet barn.

Familjen Renström i Amerika. Oscar och Ellen med de två i Sverige födda barnen Ellen Maria född 1898 och Karl Oskar född 1900.

Joyce "återser" sin mormor i Granbacken.

Foto Hans Bergqvist 2007.

Sambanden och familjerelationerna blev ännu mera förtätade, när det visade sig, att Vernas farfar och farmor, Per August Andersson och Matilda Gustafsdotter i Rödjan, stått faddrar till mormodern och hennes lillebror Karl Oskar. Dopen ägde rum annandagen jul 1898 respektive annandagen pingst 1900.

Joyce's mormors faddrar Per August och Matilda Andersson från Rödjan.

Båda dopen förrättades av kyrkoherden David Holmgren. Det bör i detta sammanhang erinras om, att han ömmade särskilt för de ogifta mödrarna i samhället. Valet av faddrar var lättförståeligt, Rödjan och Strömshagen, var närmaste grannar. Vi tolkade, att ett "andligt" släktskap återupprättats mellan Joyce's och Vernas familjer. Talet om "att världen är liten" föll på allas läppar.

Rundresa - Strömshagen och Stenstorp

Under eftermiddagen bjöd vi Joyce på en guidad resa genom delar av Varnhem och Ljungstorp. Vid besöket i Kosmosområdet kunde vi peka ut var den gamla stugan till torpet Strömshagen legat, där de gamla Johannes och Lotta bott. Vi vandrade några meter på den gamla "Västtorp gata" till torpet Stenstorp eller "Halte-Skräddar'ns" och blickade ner mot Rödjan, där mormor Ellen Marias faddrar hade bott.

Hålltorp

Vi stannade till vid Hålltorp, vars huvudbyggnad uppfördes i slutet av 1880-talet. Joyce fick posera på stora trappan till det hus, där mormors mor Elin Sofia tjänade piga, innan hon utvandrade med sina små barn till den väntande barnafadern i Amerika. Det hade möjligen känts mera historiskt riktigt att visa Joyce till köksingången.

Överbo Nolgården

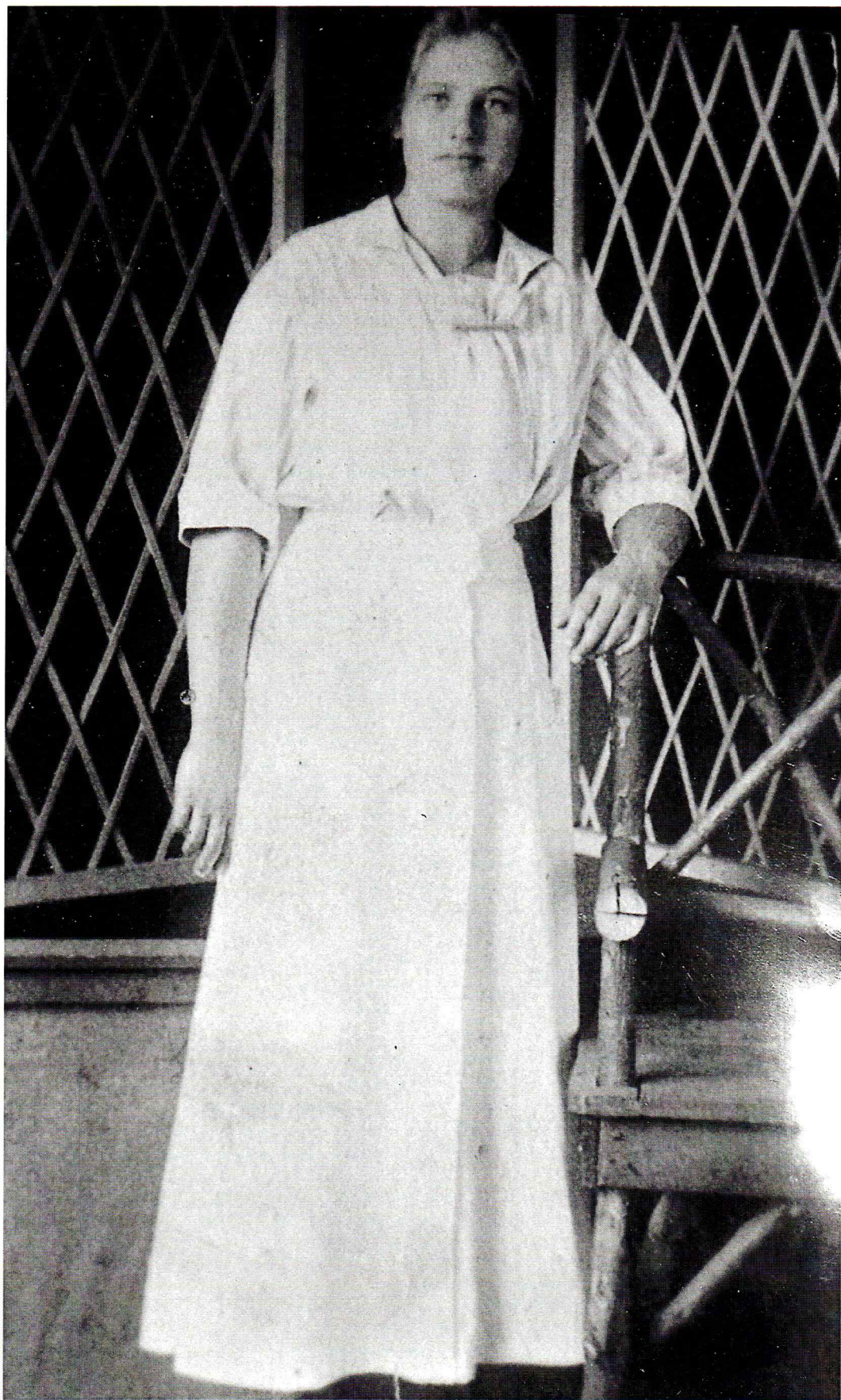
Vid Överbo kunde vi peka ut var Nolgården legat, där moster Augusta styrde och ställde som hushållerska hos Nils Andersson. Hon uppfattades som en resolut dam. I den muntliga traditionen berättas, att hon var barnkär och lät grannens barn komma in i köket och rumstera om med den stora, lekfulla Sankt Bernhardshunden. Augusta råkade ut för en svår olycka. Hon hade en gång gått ner för att hämta posten på järnvägsstationen i Varnhem, när hon anfalls av en folkilsken kviga, som rymt från Backa gård. Dåvarande ägaren Konrad Billing kom ridande till undsättning och sköt kvigan på fläcken. Augusta hade räddat sig upp på stationstrappan, men hon var illa stängad. Hon tillfrisknade dock och tjänade ännu många år hos Nils, innan hon togs in på ålderdomshemmet i Våmb. Där avled hon i april 1951.

Kyrkogården i Varnhem

Jordfästningen av Augusta i Nolgården förrättades av komministern i Skövde, Thore Ekelöf. Augusta fick sitt sista vilorum på den nya, övre delen av kyrkogården i öster. I dödsannonsen står, att hon sörjdes närmast av syskonbarn.

Solen hade dalat i väster. Det regnade, när vi till sist vandrade igenom klosterruinerna. Rundresan med Joyce, dotterdotters dotterdotter till gamle Johannes och Lotta i Granbacken, var slut för denna gång och hon hade fått sin önskan uppfylld att se platsen där mormor lekt som barn.

Först några veckor efter Joyce's besök hade vi så pass många tillförlitliga uppgifter om mormors far Oscar Renström, att vi nu med säkerhet vet, att hans svenska namn var Frans Oskar Ask. Han var från Amundtorp Millomgårdens soldattorp i Norra Lundby och släkt med den i våra trakter kände Georg Ask i Åsa. Men det är en annan historia.

Mormor Ellen Maria som vuxen